

ukázat motivy, které přivedly lidi do měst, zjistit kóysí existující zvláštní podmínky, za kterých docházelo k zakládání měst, vylíčit zvláštní typy dřívějších primárních i sekundárních městotvorných skupin a vysvětlit je. O to bych se chtěl pokusit v následujícím pojednání o středověkém městě.

MĚSTO: NÁMĚTY PRO VÝZKUM LIDSKÉHO CHOVÁNÍ V MĚSTSKÉM
PROSTŘEDÍ

Robert E. Park

Město z hlediska této studie je něčím víc než seskupením jednotlivých lidí a sociálních zařízení - ulic, budov, elektrického osvětlení, tramvají, telefonů atd.; je také něčím více než pouhou soustavou institucí a administrativních zařízení jako jsou soudy, nemocnice, školy, policie a veřejné instituce všeho druhu. Město je spíš stav mysli, souhrn zvyků a tradic a organizovaných názorů a pocitů, které se pojí k těmto zvykům a předávají se s touto tradicí. Jinými slovy město není pouze fyzickým mechanismem a umělou konstrukcí. Je obsaženo v životních procesech lidí, ze kterých se skládá, je produktem lidské povahy.

Město má, jak nedávno zdůraznil Oswald Spengler, svou vlastní kulturu: "Čím je venkovanu jeho dům, tím je město civilizovanému člověku. Stejně jako má dům své domácí bůžky, má i město své ochranné božstvo, svého místního světce. Město, stejně jako vesnická chalupa, má své kořeny v půdě."^{x)}

V nedávné minulosti se města studovala z hlediska geografie, a nedávno také z hlediska ekologie. V prostoru městské obce - a ve skutečnosti v prostoru kterékoliv přirozené oblasti, kde bydlí lidé - pracují určité síly, které směřují k uspořádání typických skupin obyvatelstva a institucí. Věda, která se snaží tyto faktory izolovat a popsat typická seskupení lidí a institucí vznikající v důsledku spolupráce těchto sil,

x) Oswald Spengler, Der Untergang des Abendlandes, IV (München 1922) 105.

je ekologie člověka na rozdíl od ekologie rostlin nebo zvířat.

Primárními faktory v ekologické organizaci města jsou doprava a komunikace - tramvaje a telefony, noviny a reklama, ocelové konstrukce a výtahy - tedy vlastně všechny věci, které pomáhají větší pohyblivosti a větší koncentraci obyvatel ve městech.

Město není však pouze geografickou a ekologickou jednotkou, je současně také jednotkou ekonomickou. Ekonomická organizace města je založena na dělbě práce. Množství různých zaměstnání a profesí ve městě je jedním z nejnápadnějších a nejméně chápaných aspektů moderního života ve městě. Z tohoto hlediska můžeme, chceme-li, považovat město, to znamená místo a lidi se vším strojním i administrativním vybavením, za organicky spjaté; je to jakýsi psychofyzický mechanismus, ve kterém jsou soukromé a politické zájmy vyjádřeny nejen pouze kolektivně, ale korporativně.

Mnohé z toho, co původně považujeme za město - jeho výsady, formální organizace, budovy, tramvaje atd. - jsou pouhé artefakty. Tyto věci samy o sobě jsou užitečná a výhodná zařízení, která se stávají součástí živého města pouze tehdy a do té míry, pokud se používáním a zvykem pojí - stejně jako nástroj v ruce člověka - s životně důležitými silami spočívajícími v jednotlivcích a v celé obci.

Město je konečně přirozeným bydlištěm civilizovaného člověka. Z tohoto důvodu je kulturní oblastí se svou zvláštní charakteristikou:

"Naprostou jistotou, ale zdaleka nedoceněnou skutečností je," říká Spengler, "že se všechny velké kultury zrodily ve městech. Člověk je tvor, stavící město. To

je skutečné kritérium světových dějin na rozdíl od dějin lidstva: světové dějiny jsou dějinami lidí soustředěných ve městech. Státy, vláda, politika a náboženství - to vše spočívá na základním jevu lidské existence, jímž je město."^{x)}

Antropologie, věda o člověku, se zabývala doposud hlavně studiem primitivních národů. Civilizovaný člověk je však stejně zajímavým předmětem výzkumu, a jeho život je zároveň přístupnější pozorování a studiu. Život a kultura ve městě je pestřejší, subtilnější a složitější, ale základní motivy jsou v obou případech stejné. Týchž metod trpělivého pozorování, které antropologové jako Boas a Lowie použili při studiu života a zvyků severoamerických Indiánů by bylo možno ještě úspěšněji použít při zkoumání zvyků, názorů, společenských zvyklostí a všeobecné životní koncepce převládající v "Malé Itálii" v dolní části severního Chicaga, nebo při záznamu méně původních lidových zvyků obyvatelů Greenwich Village a okolí Washington Square v New Yorku.

Za podrobnější znalost současného života ve městech vděčíme hlavně romanopiscům. Život v našich městech však vyžaduje pronikavější a objektivnější studium než nám mohl poskytnout dokonce Emil Zola ve svých "experimentálních" románech a v análech rodiny Rougon-Macquartů.

Takové studie potřebujeme už z toho důvodu, abychom mohli inteligentně číst noviny. Hlavním důvodem, proč denní kronika v novinách připadá průměrnému čtenáři tak děsivá a zároveň fascinující, je, že průměrný čtenář ví tak málo o městě, jehož život noviny

x) Oswald Spengler, *Untergang des Abendlandes*, IV, 106.

zaznamenávají.

Následující pozorování jsou určena k definici stanoviska a k vyznačení programu studia života ve městě, jeho fyzické organizace, činnosti a kultury.

I. PŮDORYS MĚSTA A MÍSTNÍ ORGANIZACE

Město, zvláště moderní americké město, je na první pohled nápadné tím, že naprosto nevypadá jako by bylo výsledkem přirozeného přírodního procesu a růstu, dokonce lze jen s obtížemi rozpoznat takové město jako živý celek. Základním plánem většiny amerických měst je na příklad šachovnice. Jednotkou vzdálenosti je blok. Tato geometrická forma naznačuje, že město je čistě umělou konstrukcí, kterou by bylo možno rozložit a zase složit podobně jako dům ze stavebnicových prvků.

Je však jisté, že město je zakořeněno ve zvycích a obyčejích lidí, kteří v něm bydlí. Důsledkem toho je, že město má morální i fyzickou organizaci, které na sebe navzájem působí a charakteristickým způsobem se ovlivňují a jedna druhou utvářejí. Struktura města nás ohromí především svým rozsahem a složitostí, ale tato struktura má základ v lidské povaze, jejímž je výrazem. Naopak zase tato rozsáhlá organizace, vzniklá v důsledku potřeb obyvatelstva, když byla jednou utvořena, vnucuje se obyvatelům jako surový vnější fakt a sama utváří obyvatele v souhlase se záměrem a zájmy, které představuje. Struktura a tradice jsou pouze různými aspekty jediného kulturního celku určujícího to, co je pro město charakteristické a zvláštní, na rozdíl od života na vesnici, od života v polích.

Půdorys města - Protože město má svůj vlastní život, existují určité hranice možností pokud jde

1) o jeho fyzickou strukturu a 2) morální řád.

Půdorys města na příklad stanoví jeho hranice, určuje zásadní rozmístění a charakter budov, v městských oblastech stanoví určitý řád, podle kterého se staví domy jednak soukromě, jednak z iniciativy veřejných institucí. V rámci předepsaných omezení však nevyhnutelně pracuje lidská povaha a propůjčuje této oblasti a budovám charakter, který se dá méně snadno řídit. Při našem systému soukromého vlastnictví není na příklad možné stanovit předem pravděpodobnou koncentraci obyvatelstva v určité oblasti. Město nemůže stanovit hodnotu půdy a úkol stanovit hranice města a umístění průmyslových a obytných částí přenecháváme většinou soukromým podnikatelům. Ve městě vznikají osobní záliby, ekonomické zájmy a zájmy související s povoláním, čímž se obyvatelstvo velkých měst diferencuje. Tak vzniká ve městě organizace a rozdělení obyvatelstva, které není ani plánované ani nijak řízené.

"Bellova telefonní společnost" provádí nyní v New Yorku a v Chicagu rozsáhlé průzkumy, jejichž cílem je stanovit předem, jaký bude pravděpodobný růst a rozdělení obyvatelstva v oblasti obou velkoměst. Společnost "The Sage Foundation" hledala v průběhu studia plánování měst matematické vzorce, které by jim umožnily předpovědět budoucí rozsah a hranice obyvatelstva New York City. Vývoj obchodních domů v poslední době způsobil, že se různí investoři začali zajímat o problém jejich umístění.

Nyní je již celá řada odborníků, jejichž jediným zaměstnáním je zjišťovat pokud možno s vědeckou přesností a s přihlédnutím k pravděpodobnému budoucímu

vývoji, jaké je nejvýhodnější umístění restaurací, prodejen tabáku, stánků s občerstvením a jiných drobných obchodních podniků, jejichž úspěch z větší části záleží na jejich umístění. Obchodníci realitami jsou často ochotni financovat podobné místní obchodní podniky, pokud se domnívají, že budou výnosné, a místo nájemného si berou určité procento z čistého zisku.

Obecný půdorys města je předem určen geografii místa a přirozenými výhodami a nevýhodami včetně dopravních prostředků. Když počet obyvatel ve městě vzroste, řídí se územní rozdělení obyvatelstva také jinými vlivy jako je sympatie, rivalita a ekonomická potřeba obyvatel. Obchod a průmysl hledají výhodné umístění a soustřeďují kolem sebe určitou část obyvatelstva. Vznikají módní obytné čtvrti, odkud je chudší obyvatelstvo vytlačováno v důsledku vzrůstu cen pozemků. Pak vznikají čtvrti chudiny (slums), kde bydlí velké množství chudého obyvatelstva, které se nedovede bránit proti postupnému chátrání a zločinnosti.

Během času přijímá každá část města a každá městská čtvrť něco z charakteru a vlastností svých obyvatel. Každá jednotlivá část města je nevyhnutelně poznamenána zvláštními pocity obyvatel, kteří v ní bydlí. V důsledku toho se místo, které bylo dříve jen geografickým pojmem, mění v sousedství, tedy v prostředí naplněné svou vlastní tradicí, pocity a historií. Kontinuita historických procesů se udržuje v rámci tohoto sousedství. Minulost se prolíná s přítomností a život každého sousedství pokračuje sám o sobě, více méně nezávisle na širším okruhu života a zájmů.

Organizace města, charakter městského prostředí a disciplína, kterou si město vynucuje, jsou nakonec

dány počtem obyvatelstva, jeho koncentrací a rozdělením v městské oblasti. Z tohoto důvodu je důležité studovat růst měst a porovnávat zvláštnosti rozdělení obyvatelstva ve městech. O městě potřebujeme vědět především:

Odkud přichází obyvatelstvo města?

Jakou část růstu obyvatelstva vytváří přirozený přírůstek, tj. rozdíl mezi počtem narození a úmrtí.

Jaká část je dána migrací a) vlastních obyvatel, b) cizinců?

Které jsou význačné "přirozené" oblasti, tj. oblasti jednotlivých skupin obyvatelstva?

Jak je rozdělení obyvatelstva ve městě ovlivněno

a) ekonomickým zájmem, tj. cenami pozemků, b) citovým zájmem, příslušností k určité rase, povolání atd.?

Ve které části města počet obyvatel klesá? Ve které části počet obyvatel roste?

V jakém vztahu je růst počtu obyvatelstva a velikost rodin v jednotlivých oblastech k počtu narození a úmrtí, sňatků a rozvodů, k nájemnému a životní úrovni?

Sousedství - Blízkost a styky v sousedství jsou základem nejjednodušší a nejzákladnější formy sdružování, se kterou přicházíme do styku při organizaci života ve městě. Místní zájmy a sdružování mají za následek citový vztah k místu bydliště a při soustevě, která činí bydliště základem účasti na vládě, stává se sousedství základem politického řízení. V sociální a politické organizaci města je to nejmenší místní jednotka.

"Jednou z nejpozoruhodnějších sociálních skutečností je rozhodně to, že od pradávna existuje instinktivní dohoda, že člověk, který si vybere dům

vedle vašeho domu, začne si činit nároky na váš smysl pro kamarádství Sousedství je sociální jednotkou, kterou můžeme v důsledku jejího přesného ohraničení, vnitřní organické úplnosti, přesně vypočtených reakcí právem považovat za celek, reagující jednoznačně Kdo je v čele tohoto sousedství, může si snad počínat autokraticky ve větší městské oblasti na základě moci, kterou mu sousedství propůjčuje, ale nikdy se nesmí vzdát lidem; takový funkcionář bude vždy dávat dobrý pozor, aby nezklamal místní lidi pokud jde o zájmy jejich lokality. Je totiž příliš těžké klamat lidi z vlastního sousedství, jde-li o jejich vlastní záležitosti."x)

Sousedství existuje bez formální organizace. Místní "společnost pro zvelebení" je vybudována na základě spontánní organizace sousedství a existuje proto, aby vyjadřovala cítění místního obyvatelstva pokud jde o lokální záležitosti.

Pod vlivem složitého života ve městě prošel normální pocit sounáležitosti k určitému sousedství zvláštními a zajímavými změnami a tak vzniklo mnoho nezvyklých typů malých lokalit. Existují také vznikající sousedství a taková, která se rozpadají. Vezměme jako příklad Pátou avenui v New Yorku, kde pravděpodobně nebyla nikdy "společnost pro zvelebení", a porovnejme ji se 135. třídou v Bronxu (kde je černošské obyvatelstvo soustředěno více než v jakémkoliv jiném místě na světě), která se rychle stává vysoce organizovaným společenstvím.

x) Robert A. Woods, "The Neighborhood in Social Reconstruction," Papers and Proceedings of the Eighth Annual Meeting of the American Sociological Society, 1913.

"V historii New Yorku význam slova Harlem postupně přecházel z Holanďanů na Iry, na Židy a na černochoy. Ze všech těchto změn byla nejrychlejší poslední. V celé černé Americe, od Massachusetts k Mississippi a přes kontinent do Los Angeles a Seattlu představuje jméno Harlem, o kterém před takovými patnácti lety sotva někdo slyšel, černošskou metropoli. Harlem je opravdu velkou Mekkou pro všechny příslušníky černošského světa, kteří přicházejí jako turisté, za zábavou, za zvědavostí, z touhy po dobrodružství, či které přivádí podnikatelský duch, ctižádost a talent. Kouzlo Harlemu dosahuje na všechny ostrovy Karibského moře a proniklo dokonce i do Afriky."x)

Důležité je vědět, které síly se snaží zlomit vztahy, zájmy a pocity, jež propůjčují sousedstvím jejich osobitý charakter. Všeobecně lze říci, že to je každá tendence, napomáhající k tomu, že obyvatelstvo je nestálé, že se pozornost soustřeďuje a dělí na předměty zájmu, které jsou od sebe velmi vzdálené.

Která část obyvatelstva je v pohybu?

Z jakých prvků, tj. ze kterých ras, společenských tříd atd. pozůstává toto obyvatelstvo?

Kolik lidí bydlí v hotelích, pensioonch a činžovních domech?

Kolik lidí má své vlastní domy?

Jaká část obyvatelstva pozůstává z nomádů, tuláků, cikánů?

Naproti tomu jsou ve městě určité oblasti, které trpí izolací. Občas se podnikaly snahy o rekonstrukci a osvěžení života městských oblastí a pokusy uvést tato

x) James Welden Johnson, "The Making of Harlem", Survey Graphic, March 1, 1925.

sousedství do styku s širšími zájmy obce. To je na příklad částečně účelem sociálních osad. Tyto i jiné organizace, které se snaží rekonstruovat život ve městech, našly si určité metody a technický postup jak oživit a řídit místní obce. Měli bychom v souvislosti s výzkumem, který tyto organizace provádějí, studovat jejich metody i postup, protože to je právě metoda, která prakticky řídí hmotnou strukturu a odhaluje její skutečnou podstatu, to znamená její předpověditelný charakter.^{x)}

V mnoha evropských městech a do určité míry i ve Spojených státech znamenala rekonstrukce života ve městě výstavbu zahradních předměstí, nebo náhradu nezdravých a zchátralých činžovních domů vzornými budovami, které postavilo a spravuje město.

V amerických městech byl učiněn pokus o obnovu zanedbaných sousedství výstavbou hřišť a zřízením různých veřejných místností jako jsou na příklad taneční sály, kde se pořádají zábavy pod dohledem veřejných činitelů. Taková i jiná zařízení, určená především k tomu, aby se pozdvihla morálka segregovaného obyvatelstva velkých měst, je třeba studovat ve spojitosti s celkovým průzkumem sousedství. Měla by se krátce

x) "Wenn wir daher das Wort (Natur) als einen logischen Terminus in der Wissenschaftslehre gebrauchen wollen, so werden wir sagen dürfen, dass Natur die Wirklichkeit ist mit Rücksicht auf ihren gesetzmässigen Zusammenhang. Diese Bedeutung finden wir z.B. in dem Worte Naturgesetz. Dann aber können wir die Natur der Dinge auch das nennen was in die Begriffe eingeht, oder am kürzesten uns dahin ausdrücken: die Natur ist die Wirklichkeit mit Rücksicht auf das Allgemeine. So gewinnt dann das Wort erst eine logische Bedeutung." (H. Rickert, Die Grenzen der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung, str. 212).

řečeno studovat nejen pro svůj vlastní účel, ale i proto, co nám mohou prozradit všeobecně o chování a povaze člověka.

Kolonie a segregované oblasti - V městském prostředí ztrácí sousedství mnoho z významu, který má v jednodušších a primitivnějších společenských útvarech. Snadné možnosti komunikací a dopravy, které jednotlivcům umožňují rozdělovat svou pozornost a žít zároveň v několika různých světech, ničí zároveň trvalost a důvěrnost sousedského okrsku. Naproti tomu izolovanost kolonií přistěhovalců a sousedství, kde bydlí pohromadě příslušníci některých ras, tak zvaná gheta, ještě stupňují důvěrnost a solidaritu skupin místních obyvatel, zvláště jde-li o rasové předsudky. Tam, kde lidé stejné rasy a stejného zaměření žijí pohromadě v oddělených skupinách, splývá pocit sounáležitosti k určitému sousedství s rasovým antagonismem a třídními zájmy.

Fyzické a citové vzdálenosti se navzájem posilují a vliv prostorového rozdělení obyvatelstva spolu s vlivem příslušnosti k určité rase a společenské třídě působí na vývoj sociální organizace. Každé velké město má své rasové kolonie jako jsou "čínská města" v San Franciscu a v New Yorku, "Malá Sicilie" v Chicagu a různé méně vyhraněné typy. Kromě toho má většina měst své kriminální okrsky, jaký byl na příklad až do nedávna v Chicagu, kde si dávali dostaveníčko zločinci všeho druhu. Každé velké město má předměstí, které je sídlem určitých povolání, jako jsou na příklad skládky v Chicagu, obytné enklávy jako je Brooklin v Bostonu, tak zvané "zlaté pobřeží" v Chicagu, Greenwich Village v New Yorku, z nichž každá má velikost a charakter kompletního samostatného města, vesnice nebo city, až

na to, že tam žije určitý vybraný druh obyvatelstva. Nejzajímavější charakteristikou těchto "měst ve městech" je bezpochyby to, že tam bydlí lidé téže rasy, nebo příslušníci různých ras, ale téže společenské třídy: nejpozoruhodnější z nich je Východní Londýn, kde žije 2.000.000 dělníků.

"Lidé z původního Východního Londýna nyní vzrostli co do počtu a usídlili se na okolních vřesovištích a lukách. Toto obyvatelstvo vytvořilo nová města, která byla dříve vesnicemi, a sice West Ham, s počtem obyvatel téměř 300.000, East Ham s 90.000 obyvateli, Stratford se svými "dcerami" se 150.000 obyvateli a jiné přerostlé "osady". Včetně těchto nových obyvatelů máme celek, který čítá téměř dva milióny lidí. Počet obyvatel je větší než má Berlín, Vídeň, Petrohrad nebo Filadelfie.

Je to město plné kostelů a svatyní, nejsou tu však žádné katedrály, ani anglikánské, ani římskokatolické. Je tu dostatek národních škol, ale žádné střední nebo odborné školy, žádné koleje ani universita. Všichni lidé čtou noviny, ale neexistuje žádný deník pro Východní Londýn až na malé místní noviny Na ulicích není vidět soukromá auta, není tu žádná módní čtvrť... na hlavních ulicích člověk nepotkává žádné dámy. Lidé, obchody, domy, doprava - vše dohromady nese zřejmou pečť dělnické třídy.

Nejzvláštnější z toho všeho je, že v tomto městě se dvěma milióny obyvatel nejsou vůbec žádné hotely. To ovšem znamená, že zde také nejsou žádní návštěvníci. x)

x) Walter Besant, East London, str. 7 - 9.

Ve starších evropských městech, kde proces segregace šel dál, jsou rozdíly mezi jednotlivými oblastmi patrnější než v Americe. Východní Londýn je město jediné společenské třídy, ale v tomto městě se obyvatelstvo dělí dál a dál podle ras, kulturních zájmů a podle povolání. Pocit sounáležitosti k určité oblasti, který je hluboce zakořeněn v místní tradici a zvycích, má rozhodující vliv na obyvatelstvo starších evropských měst a projevuje se význačně ve vlastnostech obyvatelstva.

V těchto oblastech, rasových osadách a oddělených městských oblastech, ať už jsou uvnitř či na okraji velkých měst, chceme vědět totéž, co potřebujeme vědět o všech jiných sociálních skupinách:

Z jakých prvků se skládají?

Do jaké míry jsou výsledkem určitého výběru?

Jak se lidé dostanou do takto vytvořené skupiny a jak z ní odcházejí?

Jaká je poměrná stabilita tohoto obyvatelstva?

Jaké jsou podmínky tohoto obyvatelstva pokud jde o věk, pohlaví a společenskou třídu?

Jak je to s dětmi? Kolik se jich narodí a kolik zůstane naživu?

Jaká je historie okrsku? Jsou snad pocity a postoje obyvatelů této oblasti dány něčím, co žije v jejich podvědomí - nějakými polozapomenutými či mlhavými zážitky?

Čím žije vědomí obyvatel tohoto sousedství, tj. k jakým pocitům či doktrínám se hlásí?

Co je pro sousedství směrodatné? Co je nové? Čemu se věnuje všeobecně pozornost? Jaké modely se napodobují, a jsou-li to modely působící přímo ve skupině či mimo

ni?

Jaký je společenský rituál, to znamená jak se člověk musí v sousedství chovat pokud nechce, aby se na něho hledělo s podezřením či pokud nechce být považován za podivína?

Kdo jsou vůdcové? Které zájmy sousedství tito vůdcové ztělesňují a jakým způsobem řídí sousedství?

II. PRŮMYSLOVÁ ORGANIZACE A MRAVNÍ ŘÁD

Starověké město bylo především pevností, útočištěm ve válečných dobách. Moderní město je naproti tomu především sídlem obchodu a za svou existenci vděčí trhu, kolem něhož vzniklo. Průmyslové soutěžení a dělba práce, které patrně přispěly největším dílem k rozvoji latentních sil člověka, jsou možné pouze za předpokladu existence trhů či peněz a jiných prostředků usnadňujících obchodování.

Staré německé rčení praví, že "městský vzduch člověka osvobozuje" (Stadtluft macht frei). To je bezpochyby rčení z dob, kdy svobodná německá města žila pod patronátem panovníka, a jestliže uprchlý otrok žil rok a den ve městě, stával se z něho podle zákona svobodný člověk. Zákon sám od sebe však nemohl osvobodit řemeslníka. Pro jeho svobodu bylo třeba, aby existoval volný trh, kde by mohl prodávat plody své práce; proto se emancipace otroka uskutečnila teprve když ke vztahu pána a podřízeného přistoupilo peněžní hospodářství.

Třídy a typy obyvatelstva podle povolání - Staré rčení, popisující město jako přirozené prostředí svobodného člověka, platí doposud do té míry, pokud jednotlivec najde v příležitostech, v různorodých zájmech a úkolech a v rozsáhlé podvědomé spolupráci

městského života příležitost zvolit si své vlastní povolání a vyvinout své vlastní zvláštní vlohy. Město poskytuje trh pro speciální vlohy jednotlivců. Osobní soutěžení směřuje k tomu, aby se pro každý speciální úkol vybral ten člověk, který se k jeho vykonávání nejlépe hodí.

"Rozdíly v přirozených vlohách různých lidí jsou ve skutečnosti mnohem menší, než si uvědomujeme. Velmi rozdílné nadání, které - jak se zdá - rozlišuje lidi různých povolání v jejich dospělosti, není v mnoha případech příčinou, nýbrž důsledkem dělby práce. Rozdíly mezi velmi rozdílnými lidmi, na příklad rozdíl mezi filosofem a obyčejným nosičem nevyplývají na příklad tolik z přirozenosti, jako spíše ze zvyku, obyčeje a výchovy. Když přišli na svět a prvních šest nebo osm let svého života si možná byli velmi podobní, a ani jejich rodiče ani kamarádi by si byli nevšimli nějakého nápadného rozdílu mezi nimi. V tomto věku, nebo brzo potom, se začnou zabývat různými věcmi. Potom je možno si všimnout rozdílu v nadání, který se postupně zvětšuje, až nakonec filosofova domyšlivost nepřipustí, že by mezi nimi byla vůbec nějaká podobnost. Avšak bez možnosti výměnného obchodu musel by si každý člověk sám obstarávat všechno, co potřebuje k životu. Všichni by měli stejné povinnosti a stejnou práci, a nemohlo by dojít k takovým rozdílným v zaměstnání, které mohou poskytnout příležitost ke vzniku velkých rozdílností v nadání....

Protože možnost výměny zboží poskytuje příležitost k dělbě práce, musí být rozsah této dělby vždy omezen podle rozsahu této výměny, či jinými slovy podle rozsahu trhu.... Existují některé druhy výroby, i výroby

nejnižšího druhu, které nelze provozovat jinde než ve velkém městě."x)

Úspěch za podmínek osobního soutěžení záleží na tom, aby se člověk soustředil na jediný úkol, a toto soustředění vyvolává potřebu racionálních metod, technických zařízení a zvláštní zručnosti. Zvláštní zručnost, založená na přirozeném nadání, vyžaduje zvláštní přípravu, a tak vznikly odborné školy a konečně také úřady pro volbu povolání. Všechna tato zařízení provádějí přímo či nepřímo výběr a zdůrazňují individuální rozdíly.

Každé zařízení usnadňující provoz obchodu a průmyslu připravuje cestu pro další dělbu práce a tak se dále specializují úkoly, v nichž lidé nacházejí své povolání.

Výsledkem tohoto procesu je, že se hroutí nebo přeměňuje starší sociální a ekonomické organizace společnosti, které byla založena na rodinných a lokálních vztazích, na kultuře, kastě a postavení, a nahrazuje ji organizace založená na zájmech daných povoláním a zaměstnáním.

Ve městě má každé zaměstnání - dokonce i zaměstnání žebráka - charakter profese, a tato tendence je ještě zdůrazněna disciplinou, kterou vyžaduje úspěch v každém zaměstnání - je to tendence být nejen ve svém zaměstnání odborníkem, ale zracionalizovat toto zaměstnání a najít si speciální technický postup jeho provádění.

Vlivem zaměstnání a dělby práce vznikají především místo společenských skupin typy lidí podle povolání: horec, instalatér a drvoštěp. Organizace, na příklad

x) Adam Smith, The Wealth of Nations, str. 28 - 29.

odborníky, tvořené lidmi téhož povolání, jsou založeny na společných zájmech. V tomto směru se liší od takových forem sdružování, jako je na příklad sousedství, které jsou založeny na společném prostředí, osobních vztazích a na všeobecné lidských poutech. Různá řemesla a povolání se seskupují ve společenských třídách, to znamená, že vzniká třída řemeslníků, obchodníků, a třída příslušníků svobodných povolání. V moderním demokratickém státě však jednotlivé třídy doposud nemají svou účinnou organizaci.

Účinek dělby práce jakožto disciplíny, tj. jako prostředku utvářejícího charakter, můžeme proto nejlépe studovat podle typů lidí, podle jednotlivých povolání. K typům, které by bylo zajímavé jmenovat, patří: prodáváčka, strážník, pouliční obchodník, drožkář, noční hlídač, jasnovidec, varietní umělec, lékař šeriatán, číšník v baru, vězeňský strážce, stávkokaz, agitátor, učitel, žurnalista, obchodník akciemi, majitel zastavárny; všechna tato povolání jsou charakteristickými produkty podmínek života ve městě. Každé z nich má své zvláštní zkušenosti a hlediska, jimiž poznávají lidi, kteří se jím zabývají a dávají celému městu jeho individualitu.

Do jaké míry závisí stupeň inteligence, projevující se v různých řemeslech a profesích, na přirozených schopnostech?

Do jaké míry je inteligence podmíněna charakterem povolání a podmínkami, za kterých se vykonává?

Do jaké míry záleží úspěch v povolání na dobrém úsudku a zdravém rozumu, do jaké míry na technických schopnostech?

Určují úspěch v různých povoláních přirozené schopnosti nebo odborné školení?

Jaké předsudky a prestiž se pojí k různým řemeslům a profesím a proč?

Je volba povolání dána povahou, ekonomickými nebo citovými úvahami?

Ve kterých povoláních jsou úspěšnější muži, ve kterých povoláních jsou úspěšnější ženy a proč?

Do jaké míry je povolání spíš než sdružení odpovědno za mentální postoj nebo záliby? Mají lidé, zabývající se týmž povoláním nebo řemeslem, ale příslušící k různým národnostem a různým kulturním skupinám, charakteristické nebo stejné názory?

Do jaké míry je sociální nebo politické přesvědčení, tj. socialismus, anarchismus, syndikalismus atd. dáno povoláním? povahou?

Do jaké míry nahradily sociální doktrina a sociální idealismus v různých skupinách náboženskou víru a proč? Berou na sebe sociální třídy charakter kulturních skupin? To znamená jeví třídy tendenci přijímat exklusivnost a nezávislost kasty nebo národnosti, nebo je každá třída vždy závislá na existenci jiné odpovídající třídy?

Do jaké míry se zabývají děti stejným povoláním jako jejich rodiče a proč?

Do jaké míry přecházejí jednotlivci z jedné třídy do druhé a jak tato skutečnost ovlivňuje vztahy mezi jednotlivými třídami?

Mobilita sociální skupiny - V důsledku dělby práce záleží úspěch jednotlivce v tom, že se soustředí na určitý speciální úkol; současně s tím vzrůstá vzájemná závislost jednotlivých povolání. Tak vzniká sociální

organizace, ve které je jednatel stále závislejší na obci, jejíž je nedílnou součástí. Za podmínek osobního soutěžení se vliv této stále vzrůstající vzájemné závislosti projevuje tím, že v průmyslové organizaci jako celku vzniká určitý druh sociální solidarity, ale je to solidarita, která není založena na citech a zvycích, nýbrž na společných zájmech.

Ve smyslu, ve kterém se těchto termínů používá v této studii, je cit konkrétnějším a zájem abstraktnějším pojmem. Můžeme mít cit pro osobu, pro místo, nebo pro kterýkoliv předmět. Může to být pocit averse nebo pocit vlastnický. Jestliže však máme vůči čemukoliv nějaký cit, znamená to, že vzhledem k tomuto předmětu nejsme schopni výhradně racionálního jednání. Znamená to, že předmět našeho citu odpovídá nějakým zvláštním zděděným či jinak získaným dispozicím. Takovou dispozicí je cit matky k dítěti, který je instinktivní, nebo i cit, který může mít matka k prázdné kolébce dítěte, který je získaný.

Existence citového hlediska naznačuje, že jsou motivy činů, jichž si člověk, který je těmito motivy hnán, není plně vědom, jsou to motivy, které ovládá jen částečně. Každý cit má svou historii, buď ve zkušenosti jednotlivce, nebo ve zkušenosti rasy, ale člověk, který se tímto citem ve svých činech řídí, možná tuto historii ani nezná.

Zájmy jsou více než k specifickým předmětům zaměřeny na účel, který určitý předmět v určité době ztělesňuje. Zájmy tedy znamenají existenci prostředků a vědomí o rozdílu mezi prostředkem a účelem. Naše city jsou blízké našim předsudkům, a předsudky se mohou týkat čehokoliv - osob, ras i neživých věcí. Předsudkům

jsou také blízká "tabu", a tak se udržují "sociální vzdálenosti" a současná sociální organizace. Cit a předsudek jsou elementárními formami konservatismu. Naše zájmy jsou racionální, mobilní a mění se.

Hlavním důvodem racionalizace hodnot a náhrady zájmů za city jsou peníze. Vůči penězům nemáme osobní nebo citový vztah jaký máme na příklad k svému domovu, a proto se peníze staly cenným směnným prostředkem. Zajímá nás získat určité množství peněz, abychom dosáhli jistého účelu, ale pokud by tohoto účelu bylo možno dosáhnout jinak, byli bychom patrně stejně spokojeni. Pouze lakomec má k penězům citový vztah, a v tom případě dává pravděpodobně přednost určitému druhu peněz, na příklad zlatu, bez ohledu na jeho hodnotu. V tomto případě je hodnota zlata určována osobním citem a nikoliv rozumem.

Organizace, pozůstávající z konkurujících jednotlivců a skupin, je ve stavu nestálé rovnováhy, a tuto rovnováhu lze udržet pouze ustavičným upravováním. Tento aspekt sociálního života a tento typ sociální organizace představuje nejlépe obchodní svět, který je zvláštním předmětem výzkumu politické ekonomie.

Vzrůst průmyslové organizace, která je založena na neosobních vztazích definovaných penězi, pokračoval ruku v ruce se vzrůstající mobilitou obyvatelstva. Dělník a řemeslník, školený k tomu, aby dělal určitou práci, je nucen za podmínek, daných životem ve městě, cestovat z jedné oblasti do druhé, aby našel právě to zaměstnání, které umí vykonávat. Příliv a odliv přistěhovalectví mezi Evropou a Amerikou je do určité míry měřítkem téže mobility.^{x)}

x) Walter Bagenot, The Postulates of Political Economy (London, 1885), 7 - 8.

Naproti tomu zase řemeslník, výrobce a odborník v každém povolání hledá v důsledku menších obtíží spojených s cestováním, své zákazníky ve stále větším okruhu. To je jiný způsob, jak lze měřit mobilitu obyvatelstva. Mobilita jednotlivce nebo obyvatelstva se však měří nejen podle změny bydliště, ale také podle počtu a různosti předmětů, na které jednatel nebo obyvatelstvo reaguje. Mobilita nezáleží pouze na dopravě, ale také na komunikacích. Vzdělání a četba, a rozšíření peněžního hospodářství na stále rostoucí množství životních zájmů sice přispěly k depersonifikaci sociálních vztahů, ale zároveň velmi podpořily mobilitu moderních národů.

"Pojem "mobilita" stejně jako s ním související "izolace" kryje velké množství jevů. Může představovat zároveň vlastnost a podmínku. Stejně jako může být izolace způsobena existencí čistě fyzických komunikačních zábran, povahovými zvláštnostmi nebo nedostatkem vzdělání, může být mobilita důsledkem přirozených komunikačních prostředků nebo příjemného vystupování a dobrého vychování.

Nyní se jasně přiznává, že to, co u lidí obvykle nazýváme nedostatkem inteligence, je často důsledkem izolace. Naproti tomu mobilita obyvatelstva je beze sporu důležitým faktorem v jeho intelektuálním vývoji.

Existuje úzká spojitost mezi imobilitou primitivního člověka a jeho tak zvanou neschopností používat abstraktních pojmů. Znalostí, které má normální zemědělec, jsou konkrétní a osobní, což vyplývá z povahy jeho zaměstnání. Zná osobně a individuálně každý kus ze stáda, o které pečuje. Během let se tak připoutá ke kusu půdy, kterou obdělává, že má-li opustit půdu,

na které vyrostl a odejít, starat se o jiný kus půdy, se kterou není tak důvěrně spjat, pocituje to jako osobní ztrátu. Pro takového člověka je sousední údolí, nebo dokonce pruh půdy na druhém konci vesnice v určitém smyslu cizím územím. Velká část výkonnosti zemědělců záleží na této důvěrné a osobní znalosti všech vlastností jediného kusu půdy, na kterém vyrostl. Je zřejmé, že za podobných podmínek bude mít jen velmi malá část zemědělcových praktických znalostí abstraktní formu vědecké generalizace. Venkovan myslí v konkrétních pojmech, protože jiné nezná a nepotřebuje.

Naproti tomu intelektuální charakteristika židů a jejich všeobecně známý zájem o abstraktní a radikální myšlenky souvisí bezpochyby s tím, že židé jsou především obyvateli měst. "Potulný žid" nachází abstraktní pojmy, jimiž popisuje různá místa, která navštívil. Jejich znalost světa je založena na totožnostech a rozdílech, to znamená na analýze a klasifikaci. Židé vyrůstali v důvěrném styku s obchodním ruchem na trhu, stále horlivě zabráni do ostré a fascinující hry prodávat a kupovat, při které se používá nejzajímavější ze všech abstrakcí, a sice peněz. Neměli tedy ani příležitost ani sklony pěstovat důvěrný styk s určitým místem a lidmi, který je charakteristický pro lidi, setrvávající na jednom místě.^{x)}

Koncentrace obyvatelstva ve městech, širší trhy, dělba práce, soustředění jednotlivců a skupin na zvláštní úkoly, tím vším se ustavičně mění materiální životní podmínky a nastává nutnost stále se přizpůsobovat novým podmínkám. Z této nutnosti vyrostl značný

x) W. I. Thomas, Source Book of Social Origins, str. 169.

počet zvláštních organizací, které existují jen proto, aby toto přizpůsobování usnadňovaly. Jedním z těchto zařízení je trh, který byl příčinou vzniku moderního města. Zajímavější jsou ovšem směny, zvláště bursa na cenné papíry a obchodní bursa, kde se ustavičně tvoří ceny podle změn, nebo spíš podle zpráv o změnách hospodářských podmínek na celém světě.

Tyto zprávy, pokud jsou formulovány tak, aby byly příčinou úprav, mají charakter tak zvaných novinek. Právě kritická situace činí novinku ze zprávy, která by jinak byla pouhou informací. Kde je něco v sázce, krátce všude, kde je nějaká krize, stává se informace, která by mohla tím či oním způsobem ovlivnit výsledek, "životní otázkou", jak říkají novináři. Novinka je životní otázkou, pouhá informace je mrtvou záležitostí.

Jaký je vztah mobility k podnětům, napodobování atd.? Jaká jsou praktická zařízení podporující vzrůst schopnosti reagovat a mobility v obci nebo u jednotlivců? Existují v obcích patologické podmínky odpovídající hysterii jednotlivců?

Je-li tomu tak, jak vznikají a jak je lze kontrolovat?

Do jaké míry je móda náznakem mobility?

Jaký je rozdíl ve způsobu, jakým se předávají obyčejy a móda?

Co je to sociální neklid a za jakých podmínek se projevuje?

Jaké jsou charakteristické znaky pokrokové na rozdíl od statické obce vzhledem k jejímu odporu vůči novým námětům?

Které mentální charakteristiky cikánů, tuláků a nomádů vůbec lze připisovat těmto kočovným zvykům?

Bursy a dav - Bursy jsou typickým příkladem pro

sledování kolísání cen v důsledku reakce na novinky o ekonomických podmínkách v různých částech světa. K podobnému přizpůsobování dochází ve všech místech sociálního života, kde však prostředky pro realizaci takového přizpůsobování nejsou tak úplné ani tak dokonale. Jsou to na příklad odborné noviny a časopisy, které informují příslušníky různých obchodních odvětví a povolání o nových metodách, zkušenostech a zařízeních sloužících k tomu, aby tito lidé šli s časem, což znamená, že usnadňují jejich přizpůsobování měnícím se podmínkám.

Existuje však jeden důležitý rozdíl: konkurence na burzách je intenzivnější, změny jsou rychlejší a pokud jde o zainteresované jednotlivce, také závažnější. Na rozdíl od konstelace sil, jakou nacházíme na burzách, kde se konkurenti scházejí, aby kupovali a prodávali, je mobilní forma sociální organizace, jakou je dav, poměrně stálá.

Je všeobecně známo, že rozhodující faktory, pokud jde o pohyb davů, stejně jako pokud jde o fluktuaci na trhu, jsou psychologické. To znamená, že mezi jednotlivci, z nichž se skládá dav, nebo tvořících veřejnost účastníci se pohybů, které se odrážejí na trhu, existuje jistá nestabilita, odpovídající tomu, co bylo jinde popsáno jako krize. O burzách stejně jako o davu platí, že situace, kterou reprezentují, je vždy kritická, to znamená, že napětí je takové, že malá příčina může mít nesmírné následky. Běžný sufemismus "psychologický moment", definuje takový kritický stav.

Psychologické momenty mohou vzniknout v kterékoliv sociální situaci, ale dochází k nim častěji ve společnosti, která je vysoce mobilní. Dochází k nim častěji

v takové společnosti, kde je všeobecné vzdělání, kde se ylaky, telegraf a denní tisk staly nezbytnou součástí sociální ekonomie. Dochází k nim častěji ve městech než v menších obcích. V davu a na veřejnosti můžeme o každém okamžiku říci, že je "psychologický".

Můžeme říci, že krize je normální podmínkou na burzách. To, čemu říkáme finanční krize, je pouze extenze této kritické podmínky na větší obchodní obec. Finanční paniky, které někdy po finanční krizi následují, jsou ukvapeným následkem této kritické podmínky.

Při studiu krizí a davů je fascinující ta okolnost, že pokud jsou dány psychologickými příčinami, to znamená pokud jsou výsledkem mobility v obcích, kde se vyskytují, dají se ovládat. Důkazem toho je skutečnost, že je lze ovlivňovat - máme mnoho důkazů o tom, jak lze ovládat obchod na burse. Pokud jde o ovládání davů, jsou důkazy méně přístupné. Odborové organizace však mají velmi dobře vypracovaný technický postup jak podnítit a řídit stávky. Armáda spásy vypracovala knihu o taktice, která se většinou zabývá ovládním davů v ulicích. Pořadatelé náboženských kampaní, jako Billy Sunday, mají složitý technický postup jak takovou kampaň řídit.

V posledních letech se pod titulem kolektivní psychologie psalo mnoho o davu a příbuzných jevech sociálního života. Mnohé z toho, co bylo doposud napsáno, je založeno na všeobecném pozorování a neexistují téměř žádné systematické metody studia tohoto typu sociální organizace. Praktické metody řízení a ovládání veřejnosti a davu, které vypracovali lidé z praxe jako je šéf policie, odborový agitátor, spekulant na burse a jiní, poskytují nám materiál pro

podrobnější studium toho, co můžeme pro odlišení od organizovanějších skupin, nazvat kolektivním chováním.

Město, a zvláště velké město, ve kterém více než kdekoli jinde jsou lidské vztahy neosobní a racionální, definovány pojmy vliv a peníze, je velmi reálnou laboratoří pro výzkum kolektivního chování. V městském prostředí jsou stávky a menší revoluční změny nakažlivé. Města, a zvláště velká města, jsou v nestálé rovnováze. Důsledkem toho je, že početné nahodilé seskupené a pohyblivé davy lidí, z nichž pozůstává obyvatelstvo měst, jsou ve stavu ustavičného vzrušení, podléhají všem novým směrům a doktrínám i poplachům, a následkem toho je obec chronicky v krizi.

Z uvedeného vyplývá především důležitost podrobnějšího a zásadního studia kolektivního chování. Z následujících otázek snad vyplyne linie výzkumu, kterou by mohli sledovat pracovníci, zabývající se životem ve městech.

Co je to psychologie krize? Jaký je cyklus událostí, k němuž dochází při vzniku krize, ať už politické nebo ekonomické? Do jaké míry lze považovat parlamentní systém včetně volební soustavy, za pokus o usměrnění revoluce a o zvládnutí krizí? Do jaké míry jsou davové násilí, stávky a radikální politická hnutí výsledkem těchto všeobecných podmínek, které vyvolávají finanční paniky, náhlou konjunkturu pozemků a všeobecně všechna masová hnutí u obyvatelstva?

Do jaké míry je současná nestálá rovnováha a sociální kvas dán rozsahem a rychlostí hospodářských změn, jak se odrážejí na burse?

Jaký vliv má rozšiřování komunikací a novin na fluktuaci na burse a vůbec na všechny hospodářské změny?

Má výběr zboží, s nímž se obchoduje na burzách, vliv na větší fluktuaci na trhu, nebo má spíš stabilizující účinek?

Přispívají zprávy v novinách, pokud odpovídají skutečnosti, k urychlení sociálních změn, nebo přispívají k stabilizaci určitého hnutí, které je již v chodu? Jaký je vliv propagandy a poplašných zpráv v případech, kdy jsou zdroje přesných informací odříznuty?

Do jaké míry lze řídit fluktuaci na burse používáním formálních opatření?

Do jaké míry je možno ovládat sociální změny, stávky a revoluční hnutí pomocí censury?

Do jaké míry může vědecká předpověď ekonomických a sociálních změn usměrňovat vývoj cen a událostí?

Do jaké míry je možno porovnávat ceny, zaznamenané na burse, s veřejným míněním uváděným v novinách?

Do jaké míry můžeme považovat město, které reaguje rychleji a důrazněji na všechny změny, za nervové centrum sociálního organismu?

III. SEKUNDÁRNÍ ZMĚNY A SOCIÁLNÍ KONTROLA

Moderní dopravní a komunikační metody ve městech - tramvaje, automobily, telefon a rozhlas - změnily v posledních letech potichu a rychle sociální a průmyslovou organizaci moderního města. Staly se prostředkem koncentrovat dopravu v městských oblastech, změnily celý charakter drobného obchodu, přispěly k rozvoji obytných čtvrtí na předměstích a umožnily vznik obchodních domů. Tyto změny v průmyslové organizaci a v rozdělení obyvatelstva byly doprovázeny odpovídajícími změnami zvyků, pocitů a charakteru městského obyvatelstva.

Všeobecná povaha těchto změn vyplývá z toho, že růst měst je doprovázen náhradou nepřímých, "sekundárních" vztahů za přímé, "primární" vztahy mezi jednotlivci v obci.

"Jako primární označují ty skupiny, které jsou charakterizovány důvěrnými, přímými vztahy a spoluprací. Jsou primární v několikerém smyslu, ale hlavně proto, že jsou základem při utváření sociální povahy a ideálů jednotlivce. Výsledek důvěrného společenství znamená psychologicky určitou fuzi individualit v jediný společný celek, takže vlastní osobnost člověka je - při nejmenším pro mnoho účelů - společným životem a účelem skupiny. Snad nejjednodušší způsob jak popsat tuto celistvost je říci, že jsme to "my"; zahrnuje to určitý druh sympatie a vzájemné identifikace, pro který je slovo "my" přirozeným výrazem. Člověk žije pocitem celku a nachází hlavní cíle své vůle v tomto pocitu..."^{x)}

Hmat a zrak, fyzický styk jsou základem prvních a nezákladnějších lidských vztahů. Matka a dítě, muž a žena, otec a syn, pán a sluha, příbuzný a soused, duchovní, lékař a učitel - to jsou nejjintimnější životní vztahy a v malé obci v podstatě jiné nejsou.

Vztahy, k nimž dochází mezi členy takto utvářené obce, jsou bezprostřední a spontánní. Vzájemný styk se děje většinou v oblasti instinktu a citění. Sociální kontrola vzniká většinou spontánně, přímou reakcí na osobní vlivy a citění veřejnosti. Je spíš výsledkem osobního přizpůsobení než vytvoření racionální a abstraktní zásady.

Kostel, škola, rodina - Ve velkém městě, kde je obyvatelstvo nestálé, kde rodiče a děti jsou zaměstnání

x) Charles Horton Cooley, Social Organization, str. 15.

mimo domov a často ve vzdálených částech města, kde tisíce lidí žijí celá leta vedle sebe aniž by se znali víc než zcela povrchně, jsou tyto důvěrné vztahy primární skupiny oslabeny a mravní řád, který na nich spočíval, postupně mizí.

Pod desintegrujícím vlivem města došlo k velkým změnám u většiny našich tradičních institucí jako je kostel, škola či rodina. Škola na příklad převzala určité funkce rodiny. Právě kolem internátní střední školy, která se stará o mravní a fyzické blaho dětí, vzniká určitý duch, který je něčím ve smyslu nového "sousedského okrsku".

Naproti tomu církev, která ztratila většinu svého vlivu od té doby, co tištěné slovo nahradilo v interpretaci života slovo pronášené s kazatelnou, se v současné době - jak se zdá - teprve přizpůsobuje novým podmínkám.

Je důležité studovat církev, školu a rodinu z hlediska tohoto přizpůsobení se podmínkám života ve městě.

K jakým změnám došlo v posledních letech v citovém životě rodiny?

V postojích mužů k ženám? V postojích žen k mužům? Ve vztahu dětí a rodičů atd.?

Co uvádějí v této souvislosti zápisy o soudních procesech s mladistvými?

Ve kterých oblastech sociálního života se rodinný život změnil nejvíce?

Do jaké míry nastaly tyto změny jako reakce na vliv městského prostředí?

Podobný výzkum by bylo možno provádět vzhledem ke škole a k církvi. Také zde jsou změněné názory a jiné

chování následkem změny prostředí. Takové zjištění je důležité, protože na těchto institucích, které vyjadřují bezprostřední životní zájmy, spočívá s konečnou platností celkový výraz sociální organizace.

Vzrůst zločinnosti ve velkých městech se připisuje zhroutení místních svazků, pout a zábran primární skupiny pod vlivem městského prostředí. V této souvislosti by bylo zajímavé stanovit průzkumem, do jaké míry odpovídá vzrůst zločinnosti vzrůstající mobilitě obyvatelstva a do jaké míry je tato mobilita funkcí růstu obyvatelstva. Z tohoto hlediska bychom se měli snažit interpretovat všechny statistiky, které zaznamenávají desintegraci mravního řádu, na příklad rozvodové statistiky, fluktuaci a statistiku zločinnosti.

Jaký vliv má vlastnictví, zvláště vlastnictví domu, na fluktuaci, rozvodovost a zločinnost?

Ve kterých oblastech a společenských třídách jsou jisté druhy zločinnosti nejvíce rozšířeny?

Ve kterých společenských třídách dochází nejčastěji k rozvodům?

Jaký je v tomto směru rozdíl mezi zemědělci a na příklad herci?

Do jaké míry žijí v určité rasové skupiny - na příklad Italové v New Yorku nebo Poláci v Chicagu - rodiče a děti v témže světě, mluví stejnou řečí a sdílejí tytéž názory, a do jaké míry ovlivňují zjištěné podmínky zločinnost mládeže v té či oné skupině?

Do jaké míry jsou domácí mravy příčinou zločinnosti u určitých skupin přistěhovalců?

Krise a soudy - Pro život ve městě je příznačné, že se setkávají a navzájem mísí všechny druhy lidí,

kteří si nikdy plně navzájem nerozumí. Anarchista a pravidelný návštěvník klubu, herec a misionář, kteří se potkávají v ulicích, žijí přesto ve zcela odlišných světech. Izolace společenských tříd podle povolání je tak dokonalá, že lze v rámci města žít téměř tak izolovaně jako někde daleko na vesnici.

Walter Besant vypráví ze svých zkušeností, které získal jako vydavatel People's Palace Journal, tento příběh:

"Snažil jsem se v této funkci podporovat literární úsilí v naději, že narazím na nějaký neznámý nebo latentní talent. Čtenáři Journalu byli příslušníci různých vrstev, a pracovali většinou ve výchově. Byli to mladí úředníci - někteří z nich opravdu dobří chlapci. Měli debatní kroužek, kam jsem občas chodil. Ale hrůza! Vedli své diskuse v té nejhlubší nevědomosti a neznalosti, ale byli sami sebou nesmírně spokojeni. Snažil jsem se přesvědčit je, že než člověk začne o nějaké věci mluvit, měl by znát alespoň fakta. Marně. Pak jsem navrhl témata esejí a nabídl jsem ceny za verše. K svému údivu jsem zjistil, že mezi tisíci těchto mladých lidí, chlapců a děvčat, nebyla ani stopa základních schopností nějakého literárního projevu. Ve všech jiných městech jsou mladí lidé, kteří mají literární ambice a mají i určitou míru literárního nadání. Proč by však měli být v tomto městě, kde nejsou žádné knihy, žádné noviny, časopisy a v té době ani žádné veřejné knihovny?"^{x)}

V přistěhovaleckých koloniích, které nyní máme v každém velkém městě, žije cizí obyvatelstvo v izolaci.

x) Walter Besant, East London, str. 13.

která je jiná než izolace obyvatel Východního Londýna, ale v určitých věcech je úplnější.

Rozdíl spočívá v tom, že každá z těchto malých kolonií má svou vlastní více méně nezávislou politickou a sociální organizaci a je centrem více nebo méně intenzivní nacionalistické propagandy. Na příklad každá z těchto skupin má jedny nebo několikery noviny, tištěné ve vlastní řeči. V New York City vycházelo před několika lety 270 publikací, vydávaných většinou místním obyvatelstvem, a tištěných ve 23 různých jazycích. V Chicagu vycházelo 19 deníků v 7 cizích řečech; denně celkem 268.000 výtisků.

Ze těchto podmínek se podařilo i pod vlivem amerického prostředí udržet značně dlouho sociální ritus a mravní řád, který si tyto přistěhovatelci přivezli ze svých rodných zemí. Sociální kontrola založená na domácích zvycích se však hroutí v druhé generaci.

Všeobecně můžeme vyjádřit vztah města k této skutečnosti řekneme-li, že se vliv městského prostředí projevuje zintenzivněním všech účinků krize.

"Pojem "krize" nesmíme chápat ve smyslu násilí. Krize přichází s každým porušením zvyků. Odchází-li chlapec z domova, nastává v jeho životě krize. Emancipace černochoů a přistěhovalectví evropských zemědělců patří k skupinovým krizím. Každé kritické napětí znamená tři možné změny: lepší způsobilost, sníženou výkonnost nebo smrt. Biologický termín "přežití" znamená úspěšné přizpůsobení organismu krizi, typicky doprovázené modifikací struktury. U člověka to znamená duševní podnět a větší inteligenci, duševní degra-

v případě prohry."x)

Za podmínek života ve městech, kde jednotlivci a skupiny jednotlivců, kteří jsou si velmi vzdáleni a kteří si nemohou rozumět, žijí spolu za podmínek vzájemné závislosti, mění se značně podmínky sociální kontroly a nesnáze vzrůstají.

Takto vzniklý problém se obvykle charakterizuje jako "asimilace". Předpokládá se, že příčinou rychlého vzrůstu kriminality v našich velkých městech je skutečnost, že se cizímu elementu v našem obyvatelstvu nezdařilo asimilovat americkou kulturu a přizpůsobit se americkým mravům. To by bylo zajímavé, kdyby to byla pravda, ale skutečnosti spíše ukazují, že je třeba hledat pravdu v opačném směru.

Nejzajímavější skutečnosti zjištěné průzkumem se týkají dětí přistěhovačů narozených v Americe - "druhé generace". Základ tohoto rozboru kriminálních sklonností druhé generace tvoří záznamy newyorského soudního dvora o trestných činech v období od 1. října 1908 do 30. června 1909 a záznamy o všech zatčeních provedených trestními orgány v Massachussetts za rok končící 30. zářím 1909.

Z těchto záznamů vyplývá, že pokud jde o charakter zločinnosti, liší se druhá generace zcela jasně od první generace přistěhovačů. Ukazuje se také, že tato zločinnost se velmi často podobá zločinnosti osob, narozených v Americe, jejichž rodiče přistěhovačci nejsou. To znamená, že zločinnost druhé generace je jiná než

x) William I. Thomas, "Race Psychology: Standpoint and Questionnaire with Particular Reference to the Immigrant and Negro", American Journal of Sociology, XVII (May, 1912), 736.

je zločinnost přistěhovalců a podobá se zločinnosti osob, jejichž rodiče jsou Američané. Někdy je tato zločinnost druhé generace dokonce větší než zločinnost osob domácího původu. Ze skupin druhé generace, které byly použity k tomuto srovnání, se jedná trvale chová podle uvedeného všeobecného pravidla - je to druhá generace Irů - kdežto všechny ostatní skupiny se v některém bodě od tohoto pravidla odchyľují.^{x)}

Výsledkem toho je, že moc, založená dříve na tradičních mravech, je nahrazena mocí, spočívající na pevných zákonech. Tato změna probíhá souběžně a nahrazováním primárních vztahů mezi lidmi v městském prostředí vztahy sekundárními.

Pro Spojené státy je charakteristické, že se velké politické změny provádějí experimentálně pod tlakem agitace, nebo na základě iniciativy malých, ale bojovných menšin. Neexistuje pravděpodobně žádná jiná země na světě, kde by se provádělo tolik "reform" jako v současné době ve Spojených státech. Reforma se vlastně stala jistým druhem oblíbeného "domácího sportu". Takto provedené reformy znamenají téměř bez výjimky, že se zavádí určité omezení nebo vládní kontrola u činnosti, která se dříve provozovala "svobodně" nebo se řídila podle zvyklostí a veřejného mínění. Toto rozšíření policejní moci má za následek změnu nejen v základní politice zákona, ale i v charakteru a postavení soudů.

U soudů pro mladistvé a pro mravnostní přestupky vidíme změnu, ke které snad dochází i jinde. Soudcové u těchto soudů převzali něco z funkcí administrativních

x) Reports of the United States Immigration Commission, VI, 14-16.

úředníků: jejich povinnosti spočívají ani ne tak ve výkladu zákona, jako v předpisování nápravných prostředků a udělování rad delikventům, kteří před nimi stojí, aby se tito lidé mohli vrátit na své normální místo ve společnosti.

Podobná tendence dávat soudcům velkou volnost jednání a uvalit na ně další odpovědnost je patrná u těch soudů, které se zabývají technickými záležitostmi obchodního světa a také v růstu obliby komisí, ve kterých se kombinují právní a administrativní funkce, jako je na příklad Mezinárodní obchodní komise.

Společná akce začíná tehdy, když dojde k určitému dorozumění mezi jednotlivci, tvořícími skupinu. Toto dorozumění může nastat na různých úrovních, to znamená že podněty i reakce na ně mohou nastávat v instinktivní, sensomotorické nebo ideomotorické úrovni. Mechanismus takového dorozumění je velmi jemný, často se dá dokonce těžko uhadnout, jak se podněty šíří od jednoho člověka k druhému. To však znamená, že k vysvětlení společné akce je třeba nějaké zvláštní formy vědomí nebo nějakého zvláštního pocitu příbuznosti mezi lidmi.

V poslední době bylo naopak dokázáno, že v případě některých vysoce organizovaných a statických společností, jako je známý příklad mravenců, nedochází pravděpodobně k ničemu, co bychom mohli nazvat dorozuměním.

"Je dobře známo, že mravenec, který byl vzat z mraveniště, a později byl do mraveniště zase vrácen, nebude napaden ostatními mravenci, kdežto mravenec z jiného mraveniště téměř vždy napaden bude. Při popisování tohoto jevu se obvykle používalo slov jako je paměť, nepřátelství a přátelství. Bethe provedl tento pokus: Ponořil mravence do kapaliny (krev a lymfa)

sfakanyh z těl mravenců z jeho mraveniště, a pak ho do mraveniště vrátil. Mravenec nebyl napaden. Pak ho ponořil do kapaliny odebrané z těl mravenců z "nepřátelského" mraveniště, a mravenec byl okamžitě napaden a zabit.^{x)}

Jiný příklad způsobu, jak se dorozumívají mravenci, ukáže, jak se prosté a automatické dorozumívání může stát instinktem.

"Jde-li mravenec poprvé z mraveniště novým směrem, vrací se vždy stejnou cestou. Z toho vidíme, že za sebou jistě zanechává nějakou stopu, která mu slouží jako vodítko pro zpáteční cestu. Bethe zjistil, že jestliže mravenec, který se touto cestou vrací, nenese žádnou kořist, nesnaží se žádný jiný mravenec jít tímto směrem. Nese-li však nazpět cukr nebo med, jistě se další mravenci pokusí tuto cestu vyzkoušet. Zdá se tedy, že něco z přenášených věcí musí zůstat na cestě. Tyto látky musí být tak silné, že na mravence působí chemicky."^{xx)}

Důležité je, že takovéto poměrně jednoduché prostředky umožňují provádění společné akce. Jednotlivci na sebe navzájem reagují nejen tímto reflexním způsobem, ale sdělují si své pocity, postoje a organické vzruchy, a přitom tedy reagují nejen pouze na to, co který jednatel opravdu dělá, ale i na to, co by chtěl dělat, po čem touží a v co doufá. Protože lidé často sdělují druhým pocity a názory, které si sami uvědomují jen mihavě, je možné, že člověk A na příklad reaguje

x) Jacques Loeb, Comparative Physiology of the Brain, str. 220 - 221.

xx) Jacques Loeb, Comparative Physiology of the Brain, str. 221.

na motivy a napětí člověka B stejně rychle, nebo dokonce rychleji než reaguje člověk B. Kromě toho je možné, že člověk A reaguje na podněty, které vycházejí z člověka B, aniž si sám jasně uvědomuje zdroj, ze kterého jeho pocity vycházejí. Tak jemné a intimní mohou být reakce, ovládající lidi, kteří jsou spolu spjati sociálně psychologickými procesy.

Na základě tohoto druhu instinktivního a spontánního řízení musí být založena každá formální kontrola lidských činností, má-li být účinná.

Změny ve formě sociální kontroly můžeme pro účel výzkumu zařadit do několika všeobecných skupin:

1. Zavedení pevných zákonů místo zvyků a rozšíření veřejného řízení činností, které byly dříve ponechány iniciativě jednotlivců.
2. Pověření soudců u civilních a kriminálních soudů, aby převzali administrativní funkce, takže vykonávání kriminálního práva přestává být pouhou aplikací sociálního ritu a stává se aplikací racionálních a technických metod, vyžadujících odborné znalosti a rady, aby se jednatel mohl vrátit do společnosti a nahradit škody, které jeho trestný čin způsobil.
3. Změny a odchylky tradičních zvyklostí v různých izolovaných skupinách obyvatel ve městě. Jaké jsou na příklad tradičně mravy prodavačky, přistěhovalce, politika a odborového agitátora?

Cílem těchto výzkumů by mělo být rozlišení nejen příčin těchto změn a směru, ve kterém k nim dochází, ale také zjištění sil, které by tyto změny co nejvíce zmenšily a neutralizovaly. Na příklad je důležité vědět, zda motivy, které v současné době přispívají k omezová-

ni jednotlivce, půjdou u nás tak daleko jako v Německu. Přivodí nakonec podmínky blíží se socialismu?

Prostituce a obchod s alkoholem - Sociální kontrolu za podmínek života ve velkém městě můžeme snad nejlépe studovat v jejich snahách o potlačení prostituce a požívání alkoholu.

Hospody a nevěstince vznikly jako prostředky využití sklonnů a instinktů vlastních lidské povaze. Proto je úsilí o regulaci a potlačení těchto forem zajímavým a důležitým předmětem výzkumu.

Takovýto výzkum má být založen na důkladném studiu:

1) lidské povahy, na základě které tento obchod vznikl, 2) sociálních podmínek, které mění normální sklony v sociální neřest, 3) praktických účinků, jaké mají snahy o řízení a vymýcení prostituce a zamezení prodeje alkoholických nápojů.

Přitom bychom si přáli zjistit hlavně toto:

Do jaké míry je sklon k požívání alkoholu přenatělní dispozicí?

Do jaké míry může takový sklon přecházet z jedné formy v druhou, na příklad pití whisky v požívání kokainu atd.?

Do jaké míry lze nahradit patologické a neřestné zvyky normálními a zdravými?

Jaké jsou sociální a mravní účinky tajného pití?

Pokud se člověku brzo v životě něco zakáže, má to za následek, že si tuto činnost idealizuje? Dochází k takové idealizaci v některých případech a v jiných ne?

Je-li tomu tak, které okolnosti k tomu přispívají?

Ztrácejí lidé náhle zálibu v alkoholu a jiných dráždivkách? Za jakých podmínek se to stává?

Na mnohé z těchto otázek lze odpovědět pouze studiem

individuálních zkušeností. Neřesti mají bezpochyby svou vlastní přírodovědu stejně jako některé druhy nemocí. Můžeme je proto považovat za nezávislé celky, které se vyskytují mezi lidmi, jsou některými podmínkami podporovány a jinými bržděny, ale při všech změnách mají typický charakter.

Abstinentsní hnutí mělo na počátku charakter náboženského obrození a jeho účinky byly velmi pitoreskní. V posledních letech ukázali vůdčové lepší strategii, ale boj s alkoholismem má doposud stále všechny příznačné vlastnosti velkého lidového hnutí, které napřed zdolalo venkovské oblasti a nyní se snaží proniknout do měst.

Naproti tomu tažení proti prostituci začalo ve městech, která jsou jejím vlastním domovem. Již pouhá veřejná diskuse o tomto tématu znamenala nesmírnou změnu pokud jde o postoj vůči řešení otázek sexu. Významné je, že toto hnutí spadá všude do téže doby jako ženská emancipace a pronikání žen do průmyslu, různých povolání a do politického života.

Život ve velkých městech obzvlášť znesnadňuje kontrolu prostituce. (Viz "Mobilita obyvatelstva velkých měst") Na příklad náboženská hnutí nemají stejný úspěch v městském prostředí jako v menších a méně různorodých obcích. Proč je tomu tak?

V souvislosti se snahami o potlačení prostituce je snad nejdůležitější studovat, k jakým změnám v sexuálních zvyklostech došlo za posledních padesát let, zvlášť pokud jde o to, co se považuje za slušné a neslušné pokud jde o oblečení a chování a pokud jde o volnost, s jakou nyní mladí muži a ženy diskutují o sexuálních otázkách.

Zdá se, že tu jde o dvě význačné změny: za prvé se lihoviny zařazují do kategorie otravných drog, a za druhé se ruší tabu, které až do nedávna bránilo hlavně anglosaskému obyvatelstvu diskutovat otevřeně o otázkách sexu.

Politika a reklama - V současné době je všeobecná tendence zvětšovat výkonnou moc vlády na úkor zákonodárství. Vliv státního zákonodárství a městské rady se v některých případech zmenšil zavedením veřejného hlasování a práva voličů odvolat zvoleného kandidáta. V jiných případech byly tyto instituce do značné míry nahrazeny vládou prováděnou prostřednictvím plnomocných zástupců. Ostentativním důvodem těchto změn je, že jsou prostředkem zrušení moci profesionálních politiků. Zdá se mi však, že skutečný důvod je jiný; forma vlády spočívající v městských shromážděních se nehodí k ovládnutí měnicího se a nesourodého obyvatelstva tří nebo čtyřmilionových velkoměst.

"Mnoho ovšem záleží na povaze a rozsahu obyvatelstva. Kde je obyvatelstvo amerického původu a počet občanů s hlasovacím právem není tak velký, aby nebyla možná klidná a důkladná diskuse, pak neexistuje žádná lepší politická škola ani žádná jistější metoda řízení, která brání plýtvání a úplatkářství, podporuje bdělost a poskytuje uspokojení. Jestliže však městské shromáždění vzroste na více než sedm nebo osm set osob, a jestliže značnou část tvoří cizinci, na příklad Irové nebo francouzští Kanaďané, kteří se v poslední době přistěhovali do Nové Anglie, nepracuje tato instituce již tak dokonale, protože dav je příliš velký pro možnost diskuse, pravděpodobně vzniknou kliky a přistěhovalci, kteří nemají zkušenosti se samosprávou, se

stávají kořisti různých osob v pozadí a demagogů.^{x)}

V důsledku růstu a organizace života ve městech jsou problémy spojené s řízením města tak složité, že již není žádoucí ponechávat je na starost lidem, jejichž jediná kvalifikace spočívá v tom, že normální politickou mašinerií získali úřad.

Jiným důvodem, proč je volba městských správních hodnostářů lidovým hlasováním nevhodná, je, že volič neví téměř nic o lidech, pro které odevzdává svůj hlas, že neví téměř nic o funkci úřadu, do kterého je úředník volen, a kromě toho má příliš mnoho jiných starostí než aby se informoval o podmínkách a potřebách města jako celku.

Při posledních volbách v Chicagu měli na příklad voliči vybírat kandidáty z volební listiny, na které bylo 250 jmen, z nichž většina byla voličům neznámá. Za těchto okolností volič, který chce volit inteligentně, spoléhá na některou více či méně zainteresovanou organizaci nebo na některého více či méně zainteresovaného poradce, který by mu řekl, jak má volit.

Aby se vyhovělo této potřebě, dané především podmínkami života ve městě, vznikly dvě organizace pro řízení oněch umělých krizí, kterým říkáme volby. Jednou z nich je organizace, reprezentovaná politickým činitelem a politickou mašinerií. Druhou jsou ligy nezávislých voličů, sdružení poplatníků a organizace jako je úřad pro průzkum města.

Znakem celkem primitivních podmínek, za kterých se tvořily naše politické strany, je, že se snažily ovládat zemi podle zásady, že lékem na všechny druhy administrativních potíží, je "vyhodit lumpy", jak to

x) James Bryce, The American Commonwealth, I, 566.

vyjadřuje populární rčení, tedy změna vlády. Politická mašinerie a politický vůdce vznikli v zájmu stranické politiky. Strany byly organizovány tak, aby vyhrály volby.

Politická mašinerie je pouze technickým prostředkem, který byl vynalezen k dosažení tohoto cíle. Politický vůdce je odborník, který tuto mašinerii řídí. K vyhrání voleb je jeho existence stejně nutná jako existence odborného trenéra k úspěšné kopané.

Je charakteristické pro dva typy organizací, které vznikly, aby řídily lidové hlasování, že politická mašinerie je vcelku založena na lokálních, osobních, to znamená primárních vztazích. Druhé, vládní organizace, se obrací na veřejnost, a veřejnost, jak ji obvykle chápeme, je skupinou založenou na sekundárních vztazích. Jednotlivé osoby, z nichž veřejnost pozůstává, se obvykle osobně neznají.

Politická mašinerie je ve skutečnosti pokusem udržet v rámci formální správní organizace velkoměstského řízení primární skupiny. Takto vzniklé organizace, jejichž klasickou ilustrací je Tammany Hall, jsou svou povahou naprosto feudální. Vztahy mezi šéfem a jeho podřízeným jsou tytéž jako osobní loajálnost na jedné straně a osobní ochrana na druhé straně, již se vyznačují feudální vztahy. Taková organizace povzbuzuje staré kmenové ctnosti jako je věrnost, loajálnost a oddanost zájmům náčelníka kmene. Členové této organizace, jejich přátelé a příznivci tvoří jednotnou skupinu, kdežto ostatní jsou pouze vnějším světem, který nežije a není zcela lidský v tom smyslu jako členové vlastní skupiny. Je to něco, co se blíží podmínkám primitivní společnosti.

"Koncepte "primitivní společnosti", kterou bychom si měli utvořit, je konceptí malých skupin roztroušených po celém území. Velikost skupin je dána podmínkami boje o existenci. Vnitřní organizace každé skupiny odpovídá její velikosti. Několik těchto skupin může mít určitý vzájemný vztah (příbuznost, sousedské vztahy, spojenectví - connubium a commercium), který je navzájem poutá a odlišuje od ostatních. Taková odlišnost vzniká mezi námi, mezi naší skupinou a všemi ostatními lidmi, nebo skupinami ostatních lidí. Příslušníci naší skupiny žijí navzájem v klidu, pořádku, dodržují zákony, respektují vládu a pilně pracují. Jejich vztah vůči všem ostatním, vůči všem, kteří ke skupině nepatří, znamená válku a plnění, pokud takovýto vztah nebyl upraven dohodami.

Kamarádství a mírumilovnost uvnitř skupiny a nepřátelství a válka proti všem ostatním skupinám jsou v určitém vzájemném vztahu. Válečné napětí s příslušníky vnějších skupin má za následek mír uvnitř vlastní skupiny, leda že by vnitřní rozpory oslabily válečnou pohotovost. Toto vnější napětí také podporuje vládu a dodržování zákonů uvnitř skupiny, aby se zabránilo hádkám a aby se udržovala disciplína.^{x)}

Politika většiny velkých měst poskytuje bohatý materiál ke studiu typu, představovaného politickým vůdcem a sociálního mechanismu, daného politickou mašinerií. Je však třeba, abychom je studovali nezaopatřě. Uvádíme některé otázky, které bychom se měli snažit zodpovědět:

Jaká je skutečná politická organizace města? Jaké

x) Sumner, Folkways, str. 12.

pocity, zájmy a názory jsou vyjádřeny jejím prostřednictvím?

Jakých praktických prostředků používá k mobilizaci svých sil a k tomu, aby byly uvedeny v činnost?

Jaký je charakter vlivu strany v různých morálních oblastech, z nichž pozůstává město?

Kolik zájmu o politiku má praktický důvod a kolik je pouhý sport?

Jakou část volebních nákladů tvoří reklama? Jakou část této reklamy můžeme označit za "výchovnou reklamu", a jakou část tvoří úplatky?

Do jaké míry je možno za současných podmínek, zvláště za podmínek, s nimiž se setkáváme ve velkých městech, řídit volby čistě technickými prostředky jako jsou lístkové katalogy, pochodňové průvody, řečnické umění? Jaký vliv bude mít zavedení plebiscitu a práva odvolat zvolené kandidáty na metody provádění voleb ve městech?

Reklama a sociální kontrola - Na rozdíl od politické mašinerie, která založila svou organizovanou činnost na místních, osobních a bezprostředních zájmech, představovaných různými oblastmi a lokalitami, snaží se vládní organizace a instituce pro výzkum města reprezentovat zájmy města jako celku a neútočí na lokální ani osobní city a názory. Tyto instituce se snaží zajistit účinnou a dobrou vládu výchovou voliče, to znamená zkoumáním a publikováním skutečností, které se týkají vlády.

Tak se reklama stala uznávanou formou sociální kontroly - "sociální reklama" - se stala profesí se složitou technikou, ke které je třeba velkého množství odborných znalostí.

Jedním z charakteristických rysů života ve městě a společnosti, založené na sekundárních vztazích je, že reklama zaujímá v jeho hospodářství tak důležité místo.

V posledních letech má každý jednotlivec a každá organizace, která pracuje s veřejností, to znamená s širší veřejností než je obyvatelstvo vesnice nebo malého města, svého vlastního tiskového agenta, který je často spíše diplomatem než reklamním pracovníkem a prostřednictvím novin se dostává dále do světa. Instituce jako je Russell Sage Foundation a v menší míře i General Education Board se snaží ovlivnit veřejné mínění přímo pomocí reklamy. Zpráva Carnegieova ústavu o zdravotní výchově, pittsburghský přehled, zpráva Russell Sage Foundation o porovnání nákladů na internátní střední školy v různých státech jsou něčím více než vědeckými referáty. Jsou spíše kritickou formou. Žurnalismu, zabývají se kriticky současnými podmínkami a prostřednictvím reklamy se snaží prosadit radikální reformy. Práce Úřadu pro výzkum města v New Yorku měla podobný účel. K tomu je třeba připojit práce týkající se péče o dítě a podobných rozborů, prováděných v různých částech země pomocí podobné propagandy všeobecné péče o zdraví občanstva.

Veřejné mínění se stává důležitým prostředkem sociální kontroly ve společnostech založených na sekundárních vztazích, jejichž typem jsou velká města. Ve městě se každá sociální skupina snaží vytvořit si své vlastní prostředí a jsou-li tyto podmínky pevně stanoveny, pak se zvyklosti obvykle přizpůsobí takto vzniklým podmínkám. V sekundárních skupinách a ve městě nastupuje na místo zvyku móda a hlavní silou sociální kontroly se stává spíše veřejné mínění než

tradiční mravy.

Při pokuse o pochopení veřejného mínění a jeho vztahu k sociálnímu řízení je důležité prozkoumat především všechny činnosti a zařízení jichž se v praxi používá k jeho usměrňování, osvětě a využívání.

První a nejdůležitější z nich je tisk, to znamená denní noviny a jiné formy běžné literatury včetně knih, které zařazujeme jako běžné a dobře prodejné.^{x)}

Kromě novin jsou to výzkumné ústavy, které nyní vyrůstají ve všech městech a jsou jedním z nejzajímavějších a nejslibnějších prostředků jak používat publicity jako prostředku sociálního řízení.

Výsledky těchto výzkumů se nepředávají veřejnosti přímo, ale sdělují se prostřednictvím tisku, s kazatelny a jinými prostředky šíření lidové osvěty.

Kromě toho máme výchovné kampaně v zájmu lepších zdravotních podmínek, péče o dítě a mnoha dalších sociálních zařízení, které se nyní pořádají někdy z iniciativy soukromých společností, někdy na popud populárních časopisů a deníků za účelem výchovy veřejnosti a povzbuzení účasti lidových mas na snahách o zlepšení podmínek života městské obce.

Noviny jsou důležitým komunikačním prostředkem ve městě a veřejné mínění se opírá o informace, které noviny poskytují. První funkcí novin je sdělovat informace, které se dříve šířily od úst k ústům.

Vzdor tomu, s jakou pilí noviny sledují témata blízká inteligenci a zájmům člověka, nemohou jako prostředek sociálního řízení soutěžit s osobními informacemi. Noviny si především udržují určitou

x) Bryce, The American Commonwealth, str. 267.

rezervovanost v otázkách osobní inteligence, kterou osobní informace či pomluva nezná. Na příklad soukromý život jednotlivých mužů a žen je pro noviny zakázaným územím, pokud se tito lidé nedopustí nějakého jiného činu, který by je odhalil očím veřejnosti. U osobních informací tomu tak není, částečně proto, že v malé obci nežije nikdo tak tajně, aby jeho soukromé záležitosti ušly pozorování a diskusím, částečně proto, že jde o užší pole působnosti. V malých obcích koluje mezi obyvateli naprosto neuvěřitelné množství osobních informací.

Pro velké město je příznačné právě to, že tam takovéto intimní informace neexistují.

Pokud jde o povahu a funkci novin a publicity, vyskytují se obvykle tyto otázky:

Co je to "novinka"?

Jaké jsou metody a motivy novinářů? Jsou to metody umělce, historika nebo pouze obchodníka?

Do jaké míry noviny řídí a do jaké míry jsou řízeny veřejným míněním?

Co je to novinářská kachna a proč?

Co je to "senzační plátek" a proč?

Co by se stalo, kdyby noviny byly městským monopolem?

Jaký je rozdíl mezi inzerátem a zprávou?

IV. TEMPERAMENT A MĚSTSKÉ PROSTŘEDÍ

Velká města byla vždy tavicím kotlem ras a kultur. Z čilého vzájemného styku, jehož jsou města centrem, vznikly nové druhy lidí a nové sociální typy. Velká města Spojených států přilákala na příklad velké masy venkovského evropského i amerického obyvatelstva

z izolace jejich rodných vesnic. Pod náporom nových styků se uvolnila latentní energie těchto primitivních lidí a jemné procesy vzájemného ovlivňování měly za následek vznik nových typů lidí nejen podle povolání, ale i podle temperamentu.

Mobilizace jednotlivce - Doprava a komunikace mají kromě nenápadných a dálkosáhlých změn za následek také tak zvanou "mobilizaci jednotlivce". Způsobily, že jednotlivec má větší příležitost stýkat a sdružovat se s ostatními lidmi, ale tyto styky jsou přechodnější a méně stálé. Velká část obyvatelstva velkých měst, včetně těch, kteří bydlí v činžovních domech nebo v pensíonách, žije velmi podobně jako lidé v nějakém velkém hotelu: potkávají se, ale neznají se navzájem. Důsledkem toho je, že místo důvěrných a trvalých styků, jaké převládají v malé obci, máme ve velkém městě přechodné a zběžné vztahy.

Za těchto okolností je společenské postavení člověka do značné míry dáno konvenčními znaky - módou a pózou, a umění žít se většinou redukuje na bruslení po tenkém povrchu a úzkostlivé sledování stylu a způsobů.

Nejen doprava a komunikace, ale také segregace městského obyvatelstva usnadňuje mobilitu jednotlivců. V důsledku procesu segregace vznikají morální vzdálenosti, takže se město stává mozaikou malých světů, které se navzájem stýkají, ale jeden neproniká do druhého. Proto je možné, aby člověk rychle a snadno přecházel z jednoho prostředí do druhého, a prostředí města umožňuje i kouzelný, ale nebezpečný experiment žít zároveň v několika různých světech, které se stýkají, ale jinak jsou od sebe velmi vzdáleny. To vše

dožívá životu ve městě nahodilý a povrchní charakter, společenské vztahy se komplikují a vznikají nové a od sebe velmi odlišné individuální typy. Zároveň tu přistupuje prvek náhody a dobrodružství, jímž se život ve městě obohacuje o nové podněty, zvláště přitažlivé pro mladé a svěží nervy. Kouzlo velkoměst je patrně dáno podněty, které přímo reagují na reflexy. Jako typ lidského chování je můžeme vysvětlit určitým druhem tropismu, jako je na příklad přitažlivost plamene pro mýry.

Přitažlivost velkoměsta je však částečně dána tím, že v různorodých projevech městského života najde každý člověk určité prostředí, ve kterém se dobře cítí, krátce najde mravní klima, ve kterém jeho povaha získává podněty umožňující plné a svobodné rozvinutí jeho vrozených schopností. Jsou to, jak se domnívám, motivy tohoto druhu, které nespočívají v zájmu a dokonce ani v pocitech, ale v něčem ještě základnějším a primitivnějším, co přitahuje mnoho, i když ne všechny mladé muže a ženy z bezpečí jejich venkovských domovů do velkého a stále se stupňujícího zmatku a vzruchu života ve velkoměstě. V malé obci má obvykle úspěch normální člověk, prostý výstřednosti a bez nápadného nadání. Malá obec často výstřednost toleruje - velkoměsto jí naopak odměňuje. Člověk s kriminálními sklony, člověk s nějakou vadou, ani geniální člověk nemá v malém městě stejnou příležitost rozvinout své vrozené schopnosti jako ve velkoměstě.

Před padesáti lety měla každá vesnice jednoho nebo dva výstřední lidi, kteří byli obvykle dobromyslně tolerováni, ale zároveň byli považováni za podiviny a nemožné typy. Tito lidé vedli osamělý život, vyřazení

svými zvláštnostmi - ať už šlo o geniální rysy či o vady - ze spontánního a důvěrného styku se svými spoluobčany. Pokud mají sklon k zločinnosti, způsobí různá omezení a zákazy malého města, že zůstanou neškodní. Je-li v nich kus geniality, zůstanou neplodní, protože jim není dána příležitost a nikdo je neocení. Povídka Marka Twaina Fudd'n Head Wilson je líčením jednoho takového skrytého a neoceněného génia. Dnes již neplatí, že

"vyroste mnohý květ, by odkvet'neviděn
a zmařil křehkost svoji v síře půdě"

jak napsal Gray před vznikem moderního velkoměsta ve své "Elegii na vesnickém hřbitově".

Ve velkoměstě nacházejí tyto rozdílné typy osobností prostředí, ve kterém se - na prospěch či neprospěch celku - jejich vlohy uplatňují a nesou ovoce.

Při průzkumu těchto výjimečných povahových typů, které jsou projevem velkoměsta, měli bychom se pokud možno snažit rozlišovat mezi abstraktními duševními vlastnostmi, na kterých je založen vynikající technický výkon a mezi vrozenými a základnějšími vlastnostmi, které vyjadřuje temperament. Proto se můžeme zeptat:

Do jaké míry jsou mravní vlastnosti člověka založeny na vrozené povaze?

Do jaké míry jsou usměrněny zvyky, které jim vnucuje skupina, nebo které sami přebírají od skupiny, ve které žijí?

Jaké jsou vrozené vlastnosti a charakteristiky, na kterých je založen morální či nemorální charakter, přijatý a "zkonvenčený" skupinou?

Jaká spojitost nebo jaké rozdíly existují mezi duševní-

mi a mravními vlastnostmi skupin a jednotlivců, z nichž skupiny pozůstávají?

Mají zločinci zpravidla menší inteligenci než ostatní lidé? Je-li tomu tak, jaký druh inteligence se pojí s různými typy zločinů?

Na příklad patří profesionální lupiči a profesionální podvodníci k různým mentálním typům?

Jak působí na tyto různé typy izolace a mobilita, podněty a potlačení?

Do jaké míry mohou hřiště a jiné druhy rekreace nahradit podněty, které se jinak hledají v neřestných radovánkách?

Do jaké míry mohou poradny pro volbu povolání pomoci lidem najít takové povolání, ve kterém by jejich temperament našel nejlepší vyjádření?

Oblast sociálních problémů - Lidé, hledající tytéž formy zábavy, ať už jde o koňské dostihy nebo operu, se nutně setkávají čas od času na stejných místech. Důsledkem toho je, že se ve městě obyvatelstvo dělí nejen podle svých zájmů, ale i podle svých zálib nebo temperamentu. Rozdělení, které z toho plyne, je značně rozdílné od dělení, které je dáno povoláním nebo ekonomickými podmínkami.

Každá oblast může mít v důsledku vlivů, dělicích městské obyvatelstvo, charakter "problémové oblasti". Takové jsou na příklad uličky neřestí, které jsou téměř ve všech městech. Tato problémová oblast nemusí být bydlištěm, může být pouze místem, kde se lidé dočasně zdržují, nebo kde se setkávají.

Máme-li pochopit síly, vznikající v těchto zvláštních prostředích každého velkého města, kde se těkavé a potlačené impulsy, vášně a ideály vymaňují.

z vládnoucího mravního řádu, musíme se zmínit o faktech či teorii latentních impulsů u člověka.

Zdá se, že lidé přicházejí na svět se všemi nezvládnutými a nedisciplinovanými vášněmi, instinkty a sklony. Civilizace vyžaduje v zájmu všeobecného blaha někdy potlačení, ale vždy zvládnutí těchto divokých, přirozených sklónů. Při prosazování této disciplíny, při přizpůsobování člověka přijatému modelu, se mnoho vlastností potlačuje naprosto a mnohem více vlastností nachází jiný výraz ve formách, které jsou společensky cenné, nebo alespoň neškodné. Zde se uplatňuje sport, hry a umění. Umožňují člověku zbavit se pomocí symbolického výrazu těchto divokých a potlačených impulsů. To je katarse, o které psal Aristoteles ve své Poetice a již byl dán nový a pozitivnější význam výzkumy Sigmunda Freuda a psychoanalytiků.

Nelze pochybovat o tom, že i jiné jevy jako jsou stávky, války, lidové volby a náboženská hnutí mají podobnou funkci, neboť uvolňují podvědomé napětí. Avšak v rámci menších obcí, kde jsou sociální vztahy důvěrnější a zákazy naléhavější, je mnoho výjimečných lidí, kteří nemohou v rámci činností, které se v obci provozují, najít žádné normální a zdravé uplatnění svých schopností a temperamentu.

Příčiny, které způsobily vznik toho, co zde popisujeme jako "problémové oblasti", jsou částečně dány omezováním, které vyžaduje život ve městě a částečně naopak nevázaností, která je v těchto podmínkách zároveň možná. Až do nedávna jsme se většinou zabývali "svody velkoměsta", ale nevěnovali jsme stejnou pozornost tomu, jaký vliv má potlačování a omezování přirozených podnětů a instinktů za změněných podmínek života

ve velkoměstě. Především děti, které jsou na venkově přínosem, stávají se ve městě závazkem. Nehledě k tomu je mnohem méně snadné vychovat rodinu ve městě než na statku. Ve městě se sňatky uzavírají později, a někdy vůbec ne. Tyto skutečnosti mají následky, jejichž význam zatím ani nedovedeme odhadnout.

Výzkum naznačených problémů může začít studiem a porovnáním charakteristických typů sociální organizace ve zmíněných oblastech.

Jaké jsou vnější znaky života bohémů, polosvěta, prostitutek a jiných, charakterově méně odlišených "problémových oblastí"?

Jaká povolání jsou ve spojitosti s obvyklým životem v těchto oblastech? Které mentální typy jsou přitahovány svobodou, kterou život v těchto oblastech nabízí? Jak jednotlivec do takové oblasti pronikne? Jak z ní uniká?

Do jaké míry jsou zmíněné oblasti důsledkem nevázanosti a do jaké míry jsou důsledkem omezení, která život ve městech vnucuje přirozené povaze člověka?

Temperament a sociální nákaza - Segregace chudých, neřestných, kriminálních a vůbec výjimečných lidí, která je tak charakteristickým rysem života velkoměst, je proto tak důležitá, že vzniká sociální nákaza, která u těchto typů lidí podporuje jejich společnou odlišnost a potlačuje vlastnosti, které mají společné s normálními lidmi. Sdružování s lidmi téhož typu je nejen podnětem, ale i mravní podporou rysů, které jsou jim společné, k čemuž by v širší společnosti nemohlo dojít. Ve velkém městě se chudáci, polosvět a delikventi, namačkání v nezdavé a nakažlivé intimitě, žení a vdávají stále mezi sebou, takže mi často napadlo, že dlouhé

rodokmeny kmenů Ismáelových by v současné době vyústily v trvalou a strašnou uniformitu neřesti, zločinu a chudoby, leda že by byli zvláště dobře uzpůsobeni pro život v prostředí, ve kterém jsou odsouzeni žít.

Proto musíme považovat "problémové oblasti" a více méně výstřední a výjimečné lidi, kteří v nich žijí, alespoň v určitém smyslu za část přirozeného, ne-li normálního života ve městě.

Pod pojmem "problémové oblast" si nemusíme představovat jen místo nebo společnost, která je zločinná nebo nenormální. Toto označení se spíše týká oblastí, které mají jiný mravní zákoník, protože to jsou oblasti, ve kterých bydlí lidé ovládaní nějakou vášní, zálibou nebo zájmem, který má své kořeny v přirozené povaze člověka. Může to být umění jako hudba nebo sport, na příklad koňské dostihy. Takové oblasti by se lišily od ostatních sociálních skupin tím, že jejich zájmy jsou bezprostřednější a základnější. Z tohoto důvodu bude jejich odlišnost dána spíš mravní než intelektuální izolací.

Protože velké město dává příležitost zvláště výjimečným a abnormálním lidem, vystupují tam hromadně a veřejně všechny typy a charaktery lidí, kteří v malém městě žijí obvykle v ústraní a utlačování. Město, stručně řečeno, obnažuje dobré i špatné stránky lidské povahy. Právě proto je město vhodnou laboratoří či klinikou, kde lze pohodlně a s úspěchem studovat lidskou povahu a sociální pochody.

RŮST MĚSTA: ÚVOD DO PROJEKTU VÝZKUMU

Ernest W. Burgess

Významným jevem moderní společnosti je růst velkých měst. Nikde jinde se nesmírné změny, které strojně způsobil v našem sociálním životě, neprojevíly tak zřetelně jako ve městech. Ve Spojených státech začal přechod z venkovské k městské civilizaci sice později než v Evropě, ale pokud nebyl rychlejší a úplnější, rozhodně probíhal ve svých nejpříznačnějších formách s větší logičností.

Všechny typicky městské projevy moderního života - mrakodrap, podzemní dráha, jednotkový obchodní dům, noviny a sociální práce - jsou charakteristicky americké. Změny našeho společenského života, které v jejich ostřejším projevu nazýváme "sociálními problémy", problémy, které nás znepokojují a zarážejí, jako je rozvoje, kriminalita a sociální neklid, nacházíme v jejich nejakutnějších formách v našich největších amerických městech. Hluboké a podvrtné síly, které způsobily tyto změny, se měří fyzickým růstem a expanzí měst. To je význam srovnávacích tabulek Weberových, Bücherových a dalších autorů.

Tyto statistické studie, i když většinou pojednávají o účincích růstu měst, ukázaly v jasném světle určité významné charakteristiky obyvatelstva měst v porovnání s obyvatelstvem venkova. Větší procento žen než mužů ve městech než na venkově, větší procento mládeže a lidí středního věku, větší procento cizinců a větší nestejnorodost zaměstnání rostou s růstem města a podstatně mění sociální strukturu. Tyto změny ve skladbě